

*А. Лукашук,
студентка,
Т. Григор'єва,
кандидат. пед. наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. В умовах комунікативної спрямованості навчання учнів іноземної мови та відповідно до основної мети навчання іноземної мови в школі – формування комунікативної компетентності, проблема навчання аудіюванню є особливо актуальною.

Без аудіювання, мовне спілкування стає неможливим. Володіння іноземною мовою як засобом комунікації передбачає не тільки вміння висловити свої думки, почуття, наміри, а й уміння зрозуміти мову інших людей, як при особистому спілкуванні, так і по радіо, телебаченню тощо. Точність і повнота сприйняття отриманої інформації багато в чому визначає подальші дії учасників комунікації, їх реакцію. Отже, навчання аудіюванню, як самостійного виду мовленнєвої діяльності – одна з найважливіших цілей навчання.

В останні роки ведеться серйозний теоретичний пошук у вивченні цього складного процесу. Проблема аудіювання все більше привертає увагу методистів, тому що аналіз методичної літератури показує, що з чотирьох видів мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, аудіювання, письма), аудіюванню приділяється менша кількість часу на уроці іноземної мови, хоча з точки зору необхідності практичного оволодіння англійською мовою, аудіювання є не менш значущим, ніж говоріння.

Проблемою навчання аудіювання займалися і займаються багато методистів, такі як Б. Бігич, Л. Ванде, О. Петрашук, О. Тарнопольський, М. Ткаченко та інші. Із зарубіжних авторів слід згадати Д. Брауна, Дж. Емері та Дж. Хармера.

Виходячи з усього вище сказаного, можна зробити висновок, що тема нашого дослідження, яка стосується проблем формування навичок аудіювання в школярів у процесі навчання іноземній мові, дуже важлива і **актуальна** в даний час.

Мета роботи – розглянути труднощі, що виникають у процесі формування англійської компетентності в аудіюванні учнів і можливі шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. У процесі навчання іноземних мов основною метою є формування і розвиток комунікативної культури школярів, а також підготовка до практичного оволодіння іноземною мовою. Успішне оволодіння іноземною мовою, як засобом спілкування, полягає не тільки в умінні висловлювати власні думки, а й в умінні розуміти мову інших людей, як при безпосередньому спілкуванні, так і через засоби масової інформації. Аудіювання – це процес сприйняття і розуміння мови на слух. Існують різні тлумачення якісних характеристик компетентності в аудіюванні та її складових.

Наприклад, О. Бігич вважає, що компетентність в аудіюванні – це здатність слухати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах прямого й опосередкованого спілкування [1: 19–20]. О. Тарнопольський зазначає, що аудіювання це «рецептивний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує розуміння того, що сприймається на слух, і належить до усної форми мовлення» [2: 124].

Аудіювання є одним з чотирьох видів діяльності поряд з читанням, говорінням і письмом, причому аудіювання, як і читання, відноситься до рецептивних видів мовленнєвої діяльності, в той час як говоріння та письмо – до продуктивних. Рецептивна природа аудіювання означає, що основна діяльність людини полягає в сприйнятті, розумінні і переробці почутої інформації. Людині властиво слухати і розуміти значно більший обсяг інформації і на більш високому рівні, ніж висловлювати свої думки за допомогою говоріння або письма. Аудіювання становить основу спілкування, з нього починається оволодіння усною комунікацією.

Відомо, що навіть люди, які добре володіють іноземною мовою, все ж відчують деякі труднощі при сприйнятті іноземної мови на слух. В реальних умовах спілкування обсяг інформації, яка сприймається на слух, досить високий. Встановлено, що в сучасному суспільстві люди слухають 45% часу, розмовляють 30%, читають 16%, а пишуть тільки 9%. Крім спеціально підготовлених завдань, спрямованих на розвиток навичок і вмінь аудіювання, учні більшу частину часу на занятті слухають промову викладача, а також своїх товаришів. Без досвіду аудіювання неможливий елементарний акт усної комунікації, який передбачає не тільки прийом, а й передачу інформації. Таким чином, стає очевидно, що аудіювання є таким же важливим мовленнєвим вмінням, як і інші види мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, письмо). Аудіювання, як і читання є пасивним видом мовленнєвої діяльності, але при читанні учень може кілька разів повертатися до одного і того ж уривку тексту, якщо він зазнає труднощів при розумінні, а при аудіюванні у нього відсутня можливість самостійно регулювати процес.

Можна виділити дві групи труднощів, які часто зустрічаються при аудіюванні: мовні труднощі і труднощі, пов'язані з умовами пред'явлення повідомлення.

У свою чергу, мовні труднощі можна поділити на три групи: фонетичні, граматичні, лексичні [3: 89–90].

1. *Фонетичні*. Труднощі, пов'язані безпосередньо із сприйняттям на слух іноземної мови. Розрізняють два типи слуху: фонематичний, що відповідає за сприйняття окремих мовних явищ і мовний, який включає в себе процес пізнавання цілого в певному контексті. У рідній мові це компенсується величезною практикою в слуханні, однак, при вивченні іноземної мови ситуація дещо інша. Будь-яка особливість вимови, тембр голосу, темп, з яким людина говорить, а також деякі дефекти мови будуть ускладнювати її розуміння. Для розвитку фонематичного слуху, з нашої точки зору, корисними є такі вправи, як повторення слів і словосполучень за диктором, спочатку із зоровою опорою, а потім без неї, визначення кількості складів у словах, а також ударного складу.

Для розвитку мовного слуху ефективними є вправи по визначенню кількості слів у реченні, а також послідовності речень в тексті. Важливо і те, що чим більше учень буде слухати носіїв мови різної статі і різних вікових груп, тим легше він адаптується до індивідуальної манери мови. Учні, що навчаються, на заняттях звикають слухати свого викладача, що може викликати в подальшому складності при розумінні мови інших людей.

2. *Граматичні.* Труднощі, пов'язані з наявністю в мові, що вивчається, граматичних конструкцій, які відсутні в рідній мові. Тексти для аудіювання повинні містити тільки такі невивчені граматичні явища, про значення яких учні можуть здогадатися по контексту або формам, які збігаються з формами рідної мови, і вивчені раніше граматичні явища іноземної мови. Для подолання цих труднощів ми вважаємо досить ефективним виконання наступних вправ:

- визначення головних членів речення;
- визначення кордону між головним і підрядним у складному реченні;
- визначення незнайомих граматичних конструкцій в ряді коротких текстів;
- виділення певних частин мови в аудіо фрагментах;
- складання питань і відповідей по прослуханому з урахуванням граматичного матеріалу, що відпрацьовується в навчальних текстах (робота в парах).

3. *Лексичні.* Такий вид труднощів має на увазі наявність незнайомих для учнів слів в пред'явленому фрагменті мови. Рекомендується використовувати для аудіювання тексти, зміст незнайомих лексичних одиниць в яких складає не більше 3%. Наявність незнайомих слів не повинна заважати розумінню змісту прослуханої інформації. Для цього незнайомий лексичний матеріал має бути рівномірно розподілений упродовж тексту та не має нести у собі ключової інформації [4: 30]. Дуже важливим умінням в подоланні труднощів лексичного характеру є формування вміння здогадуватися про значення нових слів, а також розуміти зміст тексту в цілому, не дивлячись на наявність в ньому незнайомих слів, як би «перестрибуючи» через них. З цією метою можна рекомендувати виконання вправ:

- на визначення нового слова за дефініцією на іноземній мові, наприклад English- English;
- за вибором з декількох речень на рідній мові (речення подані в письмовому вигляді) того, що найбільш точно передає значення почутого учнями речення на іноземній мові;
- підбір синонімів / антонімів до слів;
- визначення значень багатозначних слів.

На додаток до цієї групи труднощів також варто додати, що велике значення має довжина речень і обсяг запропонованого для прослуховування тексту. На першому етапі навчання звучання тексту не повинно перевищувати 1-1,5 хв, потім поступово потрібно збільшувати тривалість до 3-5 хвилин. Речення не повинні бути занадто довгими. Якщо є необхідність прослухати більш довгий текст, слід пред'являти його по частинах, а також запропонувати учням виконати передтекстові завдання, які зможуть допомогти при

прослуховуванні тексту. У цьому контексті розвиток короткочасної пам'яті є важливим складовим у процесі навчання. Як показує практика, досить ефективними вправами для розвитку цього типу пам'яті є вправи, побудовані за принципом «снігової кулі» (перший учень повторює перше речення, другий – перше і друге і так далі).

Під труднощами, пов'язаними з умовами пред'явлення повідомлення, ми розуміємо кількість прослуховувань, темп та індивідуальні особливості мови мовця. З метою полегшення розуміння і запам'ятовування змісту викладачі нерідко використовують, в якості навчального прийому, повторне прослуховування повідомлення. Однак, такий спосіб вважається малопродуктивним і його застосування рекомендовано лише на початкових етапах навчання. Аудіювання має свої характерні особливості – це швидкість і неповторність слухової рецепції. Успішним вважається навчання аудіювання, коли при безпосередньому спілкуванні на іноземній мові людина з першого разу розуміє свого співрозмовника.

Успішність даного виду мовленнєвої діяльності може бути забезпечена допоміжними засобами, що не порушують його природу, такими як зорова опора, знайомий голос тощо. Відомо, що швидкий темп пред'явлення повідомлення завжди викликає труднощі при сприйнятті, тому при навчанні, оптимальним вважається такий темп мови, який близький до власного темпу мови учня. Щоб досягти цього, рекомендується поступово збільшувати швидкість звучання, орієнтуючись на можливості учнів.

Висновки. Аудіювання є складним психофізіологічним процесом.

Психологічною основою розуміння є процеси сприйняття, впізнавання мовних образів, розуміння їх значень, процеси антиципації (вгадування) і осмислення інформації, процеси угруповання відомостей, їх узагальнення, утримання інформації в пам'яті, процеси виведення висновків.

При недостатній сформованості компонентів процесу аудіювання він протікає з більшими чи меншими труднощами. До психологічних факторів труднощів сприйняття іноземної мови на слух відносяться деякі особливості слухової пам'яті. До лінгвістичних труднощів тексту, що прослуховується, відноситься, перш за все, наявність у тексті певної кількості незнайомих і незрозумілих слів, мовного матеріалу. До мовних труднощів слід віднести стилістичні особливості тексту, фонетичні особливості іноземної мови, граматичну складову. До факторів, що ускладнюють аудіювання, відносяться також особливості голосових даних диктора (тембр, висота) і темп мовлення.

Ефективне навчання аудіюванню неможливо без градації та урахування труднощів цього виду мовленнєвої діяльності. Ретельно підібраний комплекс вправ, їх посиленість і послідовність, а також створення комфортних для навчання аудіювання психологічних умов є невід'ємними факторами успіху в опануванні даним видом мовленнєвої діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. Іноземні мови. № 2/2012 (70). Київський національний лінгвістичний університет. 2012. – С. 19 – 30.

2. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: Навч. посібник. К.: Фірма «ІНКОС», 2006. 248 с.

3. Шимків І. В. Аудіювання як вид іншомовної мовленнєвої діяльності Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2015. № 2. С. 85 – 90.

4. Дячук Н. Особливості формування англомовної аудитивної компетентності старшокласників. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка 2017. № 4. С. 27–33.